

**Reactie van het Wijkinitiatief DuurSaam Benoordenhout
op de *concept Transitievisie Warmte* (TVW) van de gemeente Den Haag
25 februari 2022**

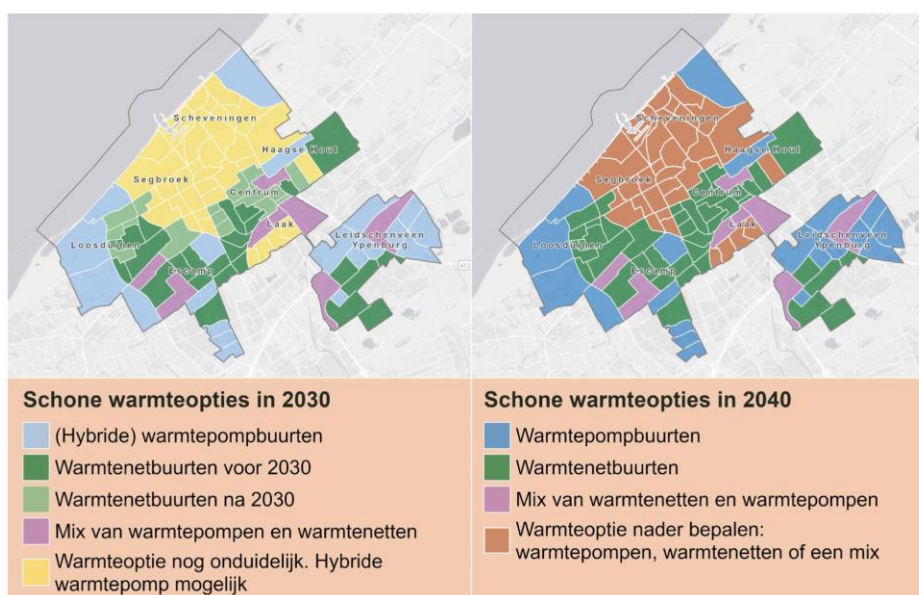
De gemeente Den Haag heeft de [conceptversie van de Transitievisie Warmte](#) (TVW) en het achtergronddocument [TVW rapport van Overmorgen](#) eind 2021 gepubliceerd. Dit document van het wijkinitiatief DuurSaam Benoordenhout, gesteund door de Wijkvereniging Benoordenhout, betreft een zienswijze op de TVW met als doel om de belangen van onze wijkbewoners te behartigen en onze zorgen uit te spreken over de TVW. De inhoud van deze reactie is in lijn met de Wijk Warmte Visie (WWV) die het wijkinitiatief in mei 2021 heeft opgesteld en met de gemeente heeft gedeeld. Wij gaan over de inhoud van dit stuk graag met de gemeente in gesprek.

Wat vindt het wijkinitiatief van de Transitievisie Warmte (TVW)?

Het wijkinitiatief mist handelingsperspectief in het TVW. De visie van de gemeente maakt geen scherpe keuzes en laat bepaalde wijken, waaronder het Benoordenhout, in grote onzekerheid. Wij vertrouwen erop dat de gemeente in 2022 ook voor onze wijk met een duidelijk handelingsperspectief komt.

Het wijkinitiatief zet ook vraagtekens bij de gekozen strategie van de gemeente. De gepresenteerde opties lijken immers met elkaar in concurrentie. Zodra meer bewoners voor de hybride warmtepomp oplossing kiezen zullen naar verwachting minder bewoners over willen stappen op een warmtenet omdat ze niet twee keer een investering willen en/of kunnen doen en niet twee keer gedoe willen.

Het wijkinitiatief zou graag zien dat er maar één transitie nodig is en niet twee zoals nu voorgesteld lijkt te worden in de TVW. Gezien de bouw in onze wijk (met vier op de vijf huizen zonder spouwmuur) lijkt de optie van een warmtenet op 70 graden de beste oplossing. In de tussentijd kunnen wijkgenoten – in lijn met de TVW - verder met het isoleren van de eigen woning.

Kaart met warmteopties per buurt – Transitievisie Warmte 3 nov 2021 - pag. 18

De centrale punten van aandacht zijn samen te vatten in drie thema's:

1. De visie voor de gele wijken ontbreekt nagenoeg en geeft geen handelingsperspectief voor bewoners.
2. De technische onderbouwing van de routes is summier.
3. Draagvlak komt in het geding, doordat o.a. de inspanningen van bewonersgroepen en collectief eigenaarschap beperkt wordt ondersteund.

1. Visie voor de gele wijken ontbreekt

Visie en urgentie

Voor bijna de halve stad (voor 45% van de woningen) heeft de gemeente nog geen visie ontwikkeld. Den Haag kiest ervoor om in de TVW de warmteoptie voor de gele wijken open te laten, met de woorden “*Voor 2030: warmteoptie nog onduidelijk en hybride WP mogelijk. Voor 2040: warmteoptie nader te bepalen: warmtepomp, warmtenet of een mix.*” In het rapport wordt het handelingsperspectief voor deze wijken onvoldoende duidelijk.

- Komt er een tijdlijn met concrete stappen die naar een concrete visie en plan van aanpak per wijk leidt?
- Komt er een duidelijke prioritering van wijken die eerst (tot 2030) worden aangepakt (zie bijv. de punten-methodiek in de TVW Delft en Wassenaar), en wat de koers is voor wijken die nog niet aangepakt worden?

Tevens straalt het rapport onvoldoende urgentie uit waardoor de kans op frustratie naderhand bij bewoners die wel aan de slag gaan met een mogelijk “verkeerde” keuze reëel is. Nergens wordt duidelijk dat we dit ‘moeten halen’ en dat we er als gemeenschap iets voor over hebben.

Uit het rapport van Overmorgen spreekt een minder afwachtende houding. Hier wordt voor de gele wijken een zogenaamde *Energiemix* geïdentificeerd. Omdat niet één preferente oplossing is aan te dragen definieert Overmorgen verschillende oplossingen die naast elkaar gerealiseerd zullen worden.

- Zou de gemeente overwegen om aan te sluiten bij de visie van Overmorgen, en zo een concreter handelingsperspectief te schetsen?
- Hoe kunnen wijken de voorgestelde energiemix uitwerken?
- Hoe kunnen de wijken de collectieve voorkeursvariant definiëren?

Verschil TVW Den Haag en Overmorgen in 2040-routes

In het achtergrondrapport worden een aantal wijken in 2040 aangemerkt als “warmtenet en hybride warmtepomp”, bijvoorbeeld wijken in Centrum (lichtgroen), terwijl de gemeente deze wijken in 2040 al definitief als “Warmtenet” aanwijst (donkergroen). Het 2040-kaartje van Overmorgen telt vijf kleuren terwijl die van de gemeente vier kleuren telt.

- Wat is de overweging geweest achter deze precisering in de route?
- Kan de Gemeente uitleggen waarom zij is afgeweken van het rapport van Overmorgen?

2. Sammiere technische onderbouwing van routes

Twee transities en volloopriscio

Eén van de voorgestelde routes voor de gele wijken is om eerst over te stappen op hybride en later over te stappen op een warmtenet.

- Realiseert de gemeente zich dat dit twee transitiemomenten zijn voor bewoners met twee keer investeringen en twee keer gedoe in huis? En dat de investering in de hybride-optie mogelijk niet terugverdiend kan worden als overstappen op warmtenet bij wet verplicht zou worden?
- Hoe bevorder je (uiteindelijke) collectieve oplossingen in een wijk waarin je alles eerst 10 jaar op zijn beloop laat? Goedwillende mensen gaan dan hybride warmtepompen aanschaffen en dat maakt de eventuele collectieve oplossing later steeds moeilijker. Mogelijk zijn de consequenties van “begin maar met hybride warmtepompen” niet goed doorgedacht vanuit de optiek van de bewoner! Wat in elk geval zou helpen is wanneer de gemeente transparant is over zijn overwegingen.
- Hoe denkt de gemeente het volloopriscio te vermijden, wanneer mensen nu massaal op hybride overgaan zodat er in de toekomst niet voldoende aansluitingen zijn voor een warmtenet om dit economisch rendabel te maken?

Consensus tussen modellen

Er zijn drie modellen gebruikt: 1. het model van Overmorgen, 2. het ‘openingsbod’ van Stedin, en 3. de Startanalyse van PBL. Voor de gele wijken blijken deze drie modellen geen overeenstemming te geven over de optimale warmtetechniek, waardoor een voorkeursrichting niet eenduidig gegeven kan worden. Het Overmorgen rapport geeft als oorzaken de “complexiteit van het verduurzamen van vooroorlogse bebouwing, bijvoorbeeld als het gaat over de kosten van maatregelen en de ruimte voor nieuwe infrastructuur in de ondergrond.”

- Welke stappen gaat de gemeente nemen (in samenspraak met de andere stakeholders Stedin, ...) om te komen tot een meer eenduidige modellering?
- In hoeverre is rekening gehouden met de informatie uit de Wijk Warmte Visie (WWV) van het wijkinitiatief? Uit deze visie blijkt o.a. dat het aanleggen van een warmtenet op korte termijn (2030) de laagste kosten met zich meebrengt.

Toepasbaarheid van hybride warmtepompen

Door de toename van hybride warmtepompen, zonnepanelen en gebruik van elektrische auto's zal het elektriciteitsnet moeten worden verzwakt. De netbelasting wordt groter naarmate er meer hybride warmtepompen worden ingezet.

- Heeft de gemeente voor de gele wijken in de TVW met Stedin gecheckt of de netcapaciteit voldoende is om de overgang naar hybride systemen in combinatie met elektrisch rijden, inductie koken en zonnepanelen aan te kunnen?
- Heeft de gemeente zicht hoe sturing wordt gegeven op de netverzwaring? Voelt de gemeente zich minimaal ‘mede verantwoordelijk’ voor realisatie van een voldoende netwerkcapaciteit in de toekomst?

De huidige lucht-water warmtepompen genereren geluid (tot 55dB). Sinds 1 januari geldt voor warmtepompen een geluidsnorm op de erfgrens van max 40/45 dB ('s nachts/overdag). In veel flats (VVE's) en hoogbouw is er geen ruimte om de warmtepomp ver van de burens te plaatsen. Dit maakt individuele (hybride) warmtepompen voor het Benoordenhout beperkt toepasbaar. In het Benoordenhout valt ca 40% van de woningen onder deze categorie van VVE's (> 7 appartementen) en hoogbouw.

- In hoeverre houdt de gemeente rekening met de beperkte toepasbaarheid van lucht-water warmtepompen als gevolg van storend (verboden) geluid?
- Erkent de gemeente dat hierdoor het handelingsperspectief van bewoners beperkt wordt?

Bronnen voor warmtenet

Zowel de RES als Overmorgen zien Geothermie als belangrijke warmtebron (potentieel 3-4 PJ). Dit komt niet terug in de TVW. Het expliciet maken van geothermie zou handelingsperspectief bieden voor voorbereiding op warmtenetten i.p.v. investeren in hybride systemen.

- Zijn er plannen om in de gele wijken ook geothermiebronnen te installeren in de toekomst?

3. Draagvlak komt in het geding

Bewonersinitiatieven

Er wordt weinig recht gedaan aan de inspanningen van bewonersinitiatieven. Er wordt wel over bewoners en hun organisaties gesproken, maar de rol van bewonersinitiatieven blijft onderbelicht.

- Overweegt de gemeente om daar waar de gemeente nu nog geen voorkeur heeft uitgesproken de mening van bewonersinitiatieven mee te nemen in de besluitvormingsprocedure van de gemeente?
- Hoe gaat de gemeente er bestuurlijk voor zorgdragen dat de gebouweigenaren tussen nu en 2040 een overstap zullen maken (blz. 17)? Het is nu niet duidelijk waarom de gebouweigenaren dat zouden doen.

Regelgeving

De regelgeving rond beschermd stadsgezicht vormt een belangrijke beperking bij de toepassing van (gevel)isolatie en zonnepanelen. Dit is een bewuste keuze, die dwingt tot andere (duurdere) maatregelen of die maakt zelfs bepaalde keuzes onmogelijk. Die keuze wordt ten onrechte niet genoemd.

- Kan de gemeente deze keuze expliciet maken?
- Overweegt de gemeente om de kaders rond het beschermd stadsgezicht te versoepelen?

Collectief eigenaarschap

Het collectief eigenaarschap van de warmtevoorziening is een belangrijk middel om de betrokkenheid en draagvlak voor de energietransitie te vergroten. Wanneer de gemeente een heldere visie van medebeheer geeft, zullen gebouweigenaren wellicht ook eerder de keuze maken voor de collectieve oplossing en daarop willen wachten.

- Overweegt de gemeente om collectief eigenaarschap hoog op de agenda te zetten?

Kleinschalig collectief

In Den Haag wordt het segment “kleinschalig collectief” door Overmorgen gezien als het grootste segment (25%) van de verduurzaming. Dat is zelfs groter dan de warmtenetten (22%) (zie pag. 17). Het is niet als zodanig herkenbaar terug te vinden in de TVW. Een voorbeeld van kleinschalig collectief is een groep bewoners die besluiten om met een gezamenlijke grondgebonden warmtepomp hun huizen te verwarmen.

- Hoe kan de Gemeente dit als speerpunt maken voor concrete uitvoeringsplannen?

Vertel het eerlijke verhaal: waarom wordt er nog geen oplossing geboden?

Uit diverse bronnen blijkt dat de gemeente zelf te weinig handelingsperspectief heeft. In de RES, hoofdstuk 3.3 wordt aangegeven dat de gemeenten onvoldoende instrumentarium hebben om op integrale wijze sturing te geven aan de lokale warmte transitie. Ook is er nog geen warmtewet 2.0 en biedt het rijk onvoldoende richtinggevende handvatten. Wanneer dit belangrijke oorzaken zijn voor het gebrek aan visie, dan lijkt het verstandig ook dit deel van het verhaal te delen met de bewoners. Wanneer de gemeente zich kwetsbaarder zou opstellen zou dit het vertrouwen kunnen verhogen. Ook zou het helpen de leesbaarheid van de TVW te verbeteren zodat die voor een breder publiek begrijpelijk is.